

Onderwerp Update Energiemonitor en Routekaart Groningen Energieneutraal

Steller I. Wiersma

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 050-3678670

Bijlage(n) 1

Ons kenmerk 6580274

Datum 27-09-2017

Uw brief van

Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

In oktober 2016 bespraken wij met uw raad de Energiemonitor en de Routekaart Groningen energieneutraal 2035, die toen juist waren opgeleverd. Met deze brief informeren wij u over de ontwikkelingen die sindsdien hebben plaatsgevonden en over onze voornemens met betrekking tot het energieprogramma voor de komende periode.

Voornemens 2016

In onze brief van vorig jaar kondigden wij een aantal vervolgstappen aan: het regionale perspectief van het IABR-project (de "regionale routekaart") verder uit te werken, de "Denkbeelden voor een slimme energiestad" uit te werken in strategische keuzen voor de stad. En op praktisch niveau: te komen tot 'versnellingstafels', een permanent platform op te richten, het aantal actoren van de energimonitor snel verder uit te breiden. En daarnaast het reguliere energieprogramma te intensiveren door: een aanvalsplan warmte op te stellen, een opschalingsplan voor zon, een kader voor plaatsing van windturbines, intensivering van de aanpak voor energiebesparing bij particuliere woningeigenaren en een intensiveringsplan voor energiebesparing bij bedrijven. Al deze laatstgenoemde acties zijn in het afgelopen jaar uitgevoerd.

Stand van zaken

Wij resumeren kort de stand van zaken. Daarbij maken we onderscheid in het strategische niveau en het praktische niveau.

Strategisch niveau:

In 2016 hebben we in beeld gebracht hoe een energieneutrale regio Groningen-Eemsmond kan worden bereikt. Dit is over het voetlicht gebracht bij de Internationale Architectuurbiënnale Rotterdam 2016, onder de titel "The Nordic City". Tegelijk hebben we het perspectief dat hierin is vervat aangeboden aan de minister van Economische Zaken in het kader van diens energiedialoog. Deze dialoog mondde begin 2017 uit in een nieuwe nationale energie-agenda "Naar een CO₂-arme energievoorziening". Tegelijk vonden in het voorjaar parlementsverkiezingen plaats en moet er van uitgaan worden dat een nieuw kabinet op de nationale schaal serieus werk gaat maken van de energietransitie. Daarom hebben wij samen met het college van gedeputeerde staten en mede namens de andere gemeenten in onze provincie een "Gronings energietransitiebod, het Groene Stopcontact" gedaan aan de partijen die vorm zouden geven aan een nieuw kabinet. Hiermee biedt Groningen aan

in 2035 vijf keer zoveel duurzame energie te produceren als voor gebruik in de eigen regio nodig is, voldoende om ook te voorzien in de energiebehoefte van bijvoorbeeld de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Groningen als het 'groene stopcontact' van Nederland. De regio kon dit bod mede onderbouwen door de modelmatige studie die in 2016 al was verricht, door deze verder uit te werken. Het concept waarop deze scenario's zijn gebaseerd gaat uit van een nieuwe energie-economie met zeer veel wind op zee, in combinatie met het ontwikkelen van een stabiele waterstofeconomie. We waren daarom ook ingenomen met het gelijktijdige voorstel van de Noordelijke Innovation Board: "De Groene Waterstof-economie in Noord-Nederland".

Het Gronings bod biedt aan de kennis en potentie van Noordoost Nederland te benutten, en daarmee de energietransitie van ons landsdeel en van Nederland te versnellen. Dit levert tegelijk een nieuw perspectief voor de regio door afbouw van aardgas te combineren met ontwikkeling een duurzame waterstofeconomie. Het recente symposium "Wind meets gas" in Groningen liet zien dat vele partijen uit de gevestigde energiewereld dit scenario zeer serieus nemen. Benadrukt werd hierbij dat allereerst een stabiele vraagmarkt naar (groene) waterstof moet worden opgebouwd. Gemeentelijke voertuigen op waterstof vormen een eerste begin daarvan, evenals de uitgesproken ambitie om het noordelijke openbaar vervoer over te laten schakelen op waterstof.

Praktisch niveau:

Met de Energiemonitor houden we sinds 2016 doorlopend in beeld hoe we vorderen en welke overall-effecten voor de stad we mogen verwachten van voorgenomen maatregelen. Bij de start in 2016 ondertekenden de 20 grootste bedrijven en instellingen in onze stad een intentieverklaring om tot versnelling van de energietransitie te komen. In juni 2017 traden 19 nieuwe partijen toe tot dit "platform". De voorziene inspanningen van deze partners worden weergegeven op de bijgaande (geactualiseerde) 'placemat'. In het kader van dit platform zijn thematische "tafels" opgericht om concrete problemen op te lossen en de weg vrij te maken voor een versnelde introductie van nieuwe maatregelen. Najaar 2017 betreft dit de onderwerpen versnelde introductie van warmtepompen, groene gevels, opschaling van inzet van biomassa en groen gas, en duurzame evenementen. Gedacht wordt aan het opstarten van nieuwe tafels over waterstof en "zon op daken" (bedrijvenverenigingen, gemeente, Grunneger Power).

In het afgelopen jaar hebben wij u successievelijk de rapportages aangeboden die samenhangen met de intensivering van het lopende energieprogramma. Dit betrof:

- Het actieplan 'Groningen aardgasloos in 2035'. Dit laat zien langs welke lijnen op termijn in de hele warmtevraag van de stad op een duurzame manier kan worden voorzien. Met deze update van de warmtestrategie is een solide basis gelegd voor de verdere ontwikkeling van het warmtespoor. Deze zal wijkspecifiek zijn. Per wijk wordt vastgesteld hoe deze aardgasvrij kan worden. Dit is een arbeidsintensief proces waarbij bewoners, corporaties, wijkverenigingen, netwerkbeheerder, bedrijfsleven en de gemeente concreet te nemen maatregelen kiezen. In Paddepoel-Noord is hiervoor in 2017 al de basis gelegd. Hierbij moeten ook concepten bedacht worden voor financiering. Wij zien de komende aanpak voor aardgasvrije wijken als de grootste renovatie-opgave na de tweede wereldoorlog. Deze warmteplannen kunnen vervolgens de basis vormen voor 'energie-omgevingsplannen' (EOP's).
- De 'Zonnewijzer' bevat geactualiseerde doelstellingen voor zonne-energie en omvat een strategie en een uitvoeringsprogramma t/m 2020. Met 500 MW wordt zonne-energie de grootste duurzame elektrische energiebron van de stad. Het geprognosticeerde aantal van 100.000 panelen (25 MW) in 2018 wordt naar verwachting ruimschoots gehaald, maar een verdere grote opschaling wordt voorzien. Op dit moment wordt gewerkt aan een elektrolyse-installatie waarmee een deel van de opbrengst van het zonnepark Wolderspoor wordt omgezet in waterstof voor het tanken van onder meer gemeentelijke voertuigen.

- Het Windbeleidskader boden wij u najaar 2017 aan. Dit kwam tot stand na een symposium en verschillende gebiedsbijeenkomsten, en een stadsbrede enquête. Samen met strategische partners werken wij aan een verdere uitwerking van het windbeleidskader door het oprichten van een windplatform (Grunneger Power, Natuur- en Milieufederatie en mogelijk ook de provincie).
- In 2017 is het actieprogramma Energiebesparing bij bedrijven opgesteld. Bedrijven en instellingen zijn goed voor 51% van het totale energiegebruik in de gemeente Groningen. Het gaat om 3.144 zakelijke verbruikers, waarvan 886 grootverbruikers. De laatste verbruiken gezamenlijk meer dan 90% van het totale zakelijke energieverbruik. Wij leggen de focus de komende jaren bij deze groep bedrijven. Onze insteek is om dit op het niveau van bedrijventerreinen aan te pakken. Tot de 39 bedrijven en instellingen die de routekaart 'Groningen Energie-neutraal' hebben ondertekend behoren ook de vier bedrijvenverenigingen.
- Energiebesparing bij particuliere woningen is geïntensiveerd door naast advisering ook een concreet aanbod te doen aan woningeigenaren. De samenwerking met buurtinitiatieven, de lokale energiecoöperatie Grunneger Power en Buurkracht is versterkt. Wij participeren daarbij in het programma 'Innovatieve Aanpakken' van de VNG. Dit is gericht op: verenigingen van eigenaren, uitrol van warmtepompen, slim toepassen van de slimme meter, energetische woningverbetering bij huishoudens met een smalle beurs.

Verfijning van de Routekaart

De verdere opschaling van het energieprogramma, zoals wij die voorzien betekent in de eerste plaats een nog nauwere samenwerking met veel participanten. De filosofie van de routekaart die wij u vorig jaar aanboden was dat de gemeente alleen niet in staat is om een energieneutrale stad te werkstelligen. De routekaart zou daarom een gedeeld perspectief moeten zijn van de partners die gezamenlijk aan meer knoppen zitten dan de gemeente alleen.

De routekaart waarover wij vorig jaar rapporteerden is gebaseerd op een modelmatige studie met het Energietransitiemodel, die niet tot de gemeente Groningen was beperkt, maar is uitgevoerd voor een groot deel van de provincie Groningen. Deze studie kon begin 2017 goed gebruikt worden om – nader uitgewerkt – te dienen als basis voor het “Gronings bod”. Hoewel de samen met partners uitgevoerde modelstudies een zeer goede investering waren om de energie-potenties en -ambities van deze regio over het voetlicht te brengen in Den Haag hebben deze niet specifiek richting gegeven aan het energieprogramma van de gemeente zelf. Wel hebben we voortbouwend op het energietransitiemodel juist ingezoomd op het schaalniveau van wijken, met name om tot een integrale warmte-aanpak voor verschillende typen wijken te komen. Dit is intussen de basis om tot Energie-omgevingsplannen (EOP's) te komen voor wijken. Een benadering voor de stad als geheel mist echter tot dusver. Hiermee is niet voldoende in beeld gekomen wat er moet gebeuren om het doel energieneutraal in 2035 te halen, langs welke lijnen, en door wiens inzet. Bij verdere opschaling van het energieprogramma achten wij daarom een verfijning van de routekaart voor de stad noodzakelijk. Zo'n uitwerking voor de stad laat zien welke maatregelen in kwantitatieve zin substantieel zijn en biedt tevens de mogelijkheid om opties tegen elkaar af te wegen: wat als het geothermieproject tot één boring beperkt moet blijven, welke vervangende opties zijn er dan voor de warmtevraag van de stad?; blijft windenergie bin-nen de gemeentegrenzen beperkt tot enkele procenten van het einddoel?; is veel méér dan 500 ha zonnepanelen bij voorbaat aan de orde?; kan de beperkte ruimte beter worden benut voor zonthermische panelen dan voor PV-panelen?; wat is het haalbare besparingspotentieel bij bedrijven, woningen en kantoren? Is per saldo een fors aandeel duurzame energie van buiten de gemeentegrenzen nodig? Dankzij de stappen die wel gezet zijn is het relatief eenvoudig om deze leemte op te vullen.

Wij hebben intussen aan de bureau's E&E Advies en Quintel opdracht verleend om in de komende vier maanden tot de beoogde verfijning te komen. Het product is een routekaart die de weg wijst naar de gewenste eindsituatie, gebaseerd op de potentie voor zowel besparing (vraagreductie) als opwekking van duurzame energie. Hier zullen wij de partners die intussen samenwerken in het hier-voor genoemde platform bij betrekken. De uitkomsten zullen wij uiteraard te zijner tijd aan u voorleggen.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter den Oudsten', written over a horizontal line.

de burgemeester,
Peter den Oudsten

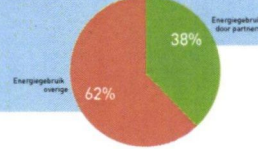
A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter Teesink', written over a horizontal line.

de secretaris,
Peter Teesink

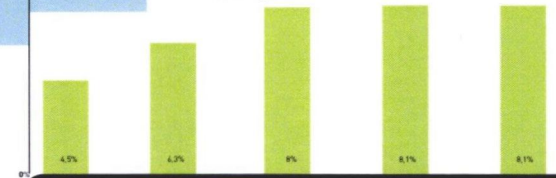

GRONINGEN ENERGIENEUTRAAL IN 2035

Energiegebruik in Groningen

Prognose: aandeel hernieuwbare energie t.o.v. totale energieverbruik in Groningen

Stand Juni 2017
Aantal partners
39

Graag breiden wij het aantal partners in de monitor en op deze placemat uit. Heeft uw organisatie interesse? Neem dan contact met ons op via energieneutraal@groningen.nl.

Deze placemat is een beknopte weergave van de Energiemonitor Groningen. De placemat toont duurzaamheidsprojecten van 39 organisaties uit Groningen. De activiteiten dragen bij aan het doel om Groningen energieneutraal te maken. De prognose toont het effect van die duurzaamheidsprojecten op de doelstelling. Het doel is 'Groningen Energieneutraal in 2035'. We zijn energieneutraal als alle energie die in onze stad wordt gebruikt, duurzaam is opgewekt. Dan hebben we het over het gebruik door huishoudens, bedrijven en instellingen samen. Dit berekenen we door zoveel mogelijk energie te besparen. De energie die we nodig hebben produceren we duurzaam.

Ga voor toelichting van de Energiemonitor Groningen naar: www.groningenenergieneutraal.nl

GRONINGEN GEEFT ENERGIE

Groningen Geeft Energie is een programma van de gemeente Groningen.

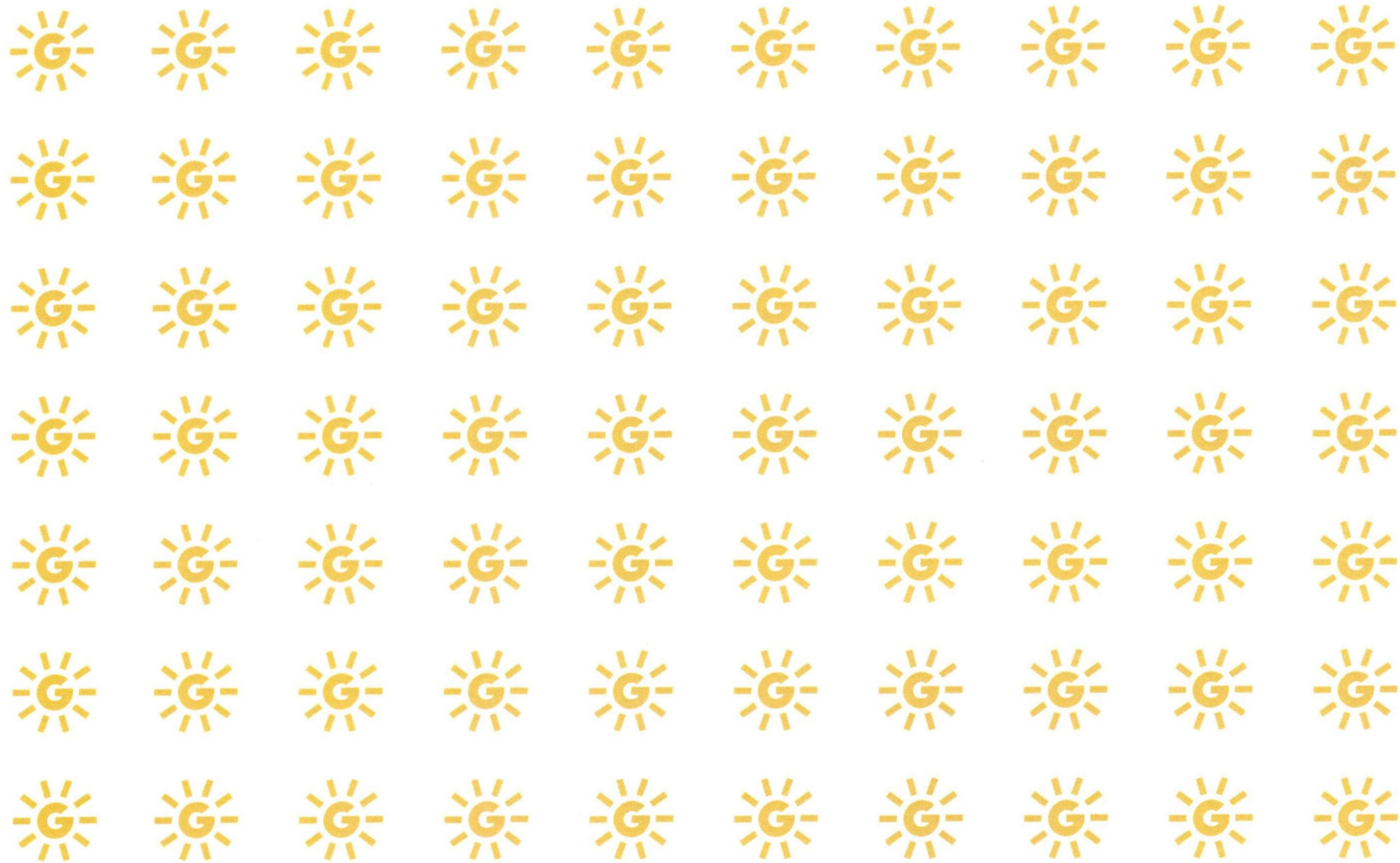
2016 '17 '18 '19 '20 '35

Partner	2016	'17	'18	'19	'20	'35
1.700 energiezuinige nieuwbouwwoningen, stop 450 verouderde woningen, verbouwen 5.000 bestaande woningen, waarvan 1.000 nul op de meter	Pilot hybride warmtepompen Nijestee en Fabronium	Mogelijke aansluiting op warmtetrail Noordwest	Woningen Gem. Label B			
Verduurzaming Schouwburg Zonnepanelen Martiniplaza	Zonnepanelen P+R Restop Zonnepanelen op 3 gemeentepanden Aankoop 24 gebouwen naar energieabel & LED Wederlichting Sportparken Aanschaf 4 waterstofwagens Stadsbeheer Plan energiebesparing bedrijven	Energie-omgevingsplannen op wijkniveau 3 kleine windmolens Dunker-kensstraat Zonnepanelen op 5 gemeentepanden				Doelstelling: Energieneutraal 2035
Start Regeling lokale energie-initiatieven	Start Revolverend Fonds Groningen Duurzame verbouwing deel van het provinciehuus					Doelstelling: Energieneutraal
45 euro-4 dieselbussen i.p.v. euro-5 dieselbussen	2 volledig elektrische bussen op de Airportlink en in de stad Groningen 2 waterstofbussen op streeklijnen in Groningen en Drenthe 10 geleide elektrische bussen op traject G-link groen met o.a. 2 laadpalen in Rintjeap					
Zonnepanelen op hoofdkantoor	Stimuleren gebruik OV					
15% besparing t.o.v. 2012 Vervanging regeltechniek Automatische regeling Kluisverwarming	Uitrol duurzame verlichting Lean and Green Logistics Herstructurering Pals indeling Vervanging koeltoeren energiecentrale Breedbreed koeltechniekers	EPB Mogelijke aansluiting op warmtetrail Noordwest Renovatie regeltechniek en luchtbehandeling	Nieuwbouw UCP en sloop oudbouw UCP en Trade Hoffloor fase 1			Doelstelling: 50% besparing t.o.v. 2005
Alle locaties voorzien van slimme meters	Vervanging alle benzineauto's door elektrische voertuigen Inspectie en aanpak warmtelekken in panden Uitrol LED verlichting	Scheding laers (700.000 per jaar) van het restafval Wijfand vervangen door energiezuinige versie				
Optimaliseren gebouwbeheersystemen Isoleren pompen en appendages Andere opstelling frostdrank	Uitvoering verbeteringen EED audit Energiebesparing verlichting Topporthal Verbeteren dakisolatie en ventilatie Kluisverwarmen					
Circa 1.000 zonnepanelen Entrance Verduurzaming div. panden	Deelname Green Quest	Uitvoeren maatregelen voortkomend uit Green Quest Aansluiting op warmtetrail Noordwest				Doelstelling: Aandgasloos in 2025
Aanstelling programma-manage- Duurzaamheid	Brede uitrol LED verlichting					
WKO en LED 3.000 PV panelen op Entrance en dak EAE	1.500 zonnepanelen op geschikte daken Opening duurzame nieuwbouw EAE	Aansluiting op warmtetrail Noordwest				Doelstelling: CO ₂ neutraal in 2020
Verbeteren stroomkwaliteit Vervanging compressoren	Vervanging elektronietsoren					
Plaatsing 225 zonnepanelen Aanschaf 3 elektrische auto's en 1 elektrische scooter Energiebesparing server & storagepark door verhuizing naar de cloud	Verdere energiebesparing server/storage omgeving Aanschaf 2 elektrische fietsen Terugkopen van wagenpark van 35 naar 15 voertuigen					
Als netbeheerder energieprojecten van andere partijen mogelijk maken (faciliterende rol)						Duurzame energieoverzendingen toepassen in nieuw kantoorpand
Uitrol duurzame verlichting	WKO winderwarming					Duurzame nieuwbouw Topzorgcentrum Corpus den Heem

2016 '17 '18 '19 '20 '35

Partner	2016	'17	'18	'19	'20	'35
Als energieleverancier faciliteert Engie energieprojecten van andere partijen	Verduurzamen pand Bornholmstraat o.a.	Zonnepanelen en HR++-glas op pand Bornholmstraat				
Energie-maatregelen hoofdkantoor: LED, Vervanging 10 koelmachines en 3 CV ketels Project Virtuele Sociaalwijk i.s.m. Bouwkracht	Stimuleringsprogramma hybride warmtepompen	2.500 huiseigenaren geïdentificeerd, 340 offertes uitgestuurd en 42 woningen afgesloten of in uitvoering	Pilot Warmtepompen met Gasunie	1.000 woningen verduurzaamd		
Alfa-Postcoderoos Fase 1 Huren met Zon	Zonepark Vervelaten Postcoderoos Meerdorpen en Paddepoel Project 050-hybride	Project Social Smart Charging i.s.m. Enexis Aansluiting op Zo Bright Verkenning uitwisseling energiestromen bedrijven Hoendiep Inzetten GROC om duurzaamheid onder de aandacht te brengen Versterken verbinding bedrijfstuinen en Enlantic				
Energiebesparing heester- verlichting Energiescan bij leden	Opstarten Commissie Energie					
Smart Grid B20 Start Zo Bright 0-meting duurzaamheid bedrijfstuinen Subsidie op openbare laadpalen	Onderzoek mogelijkheid plaatsing batterijen	Realisatie NRG Points: duurzaam tankstation met o.a. LNG en Waterstof				
Concept en bouw waterstof rindvoertuig Bouw 0% powerkit, generator op waterstof	Ontwikkeling mobiel waterstof- voertuig Inbouw weggevoerd naar waterstof-voertuig					
Project Abalrecycling	Project Inna Energetica					
Aanschaf elektrische bedrijfstuurs	Streven is om zonnepanelen te realiseren in de gemeente Groningen					
Gewijzigde afvoer van reststromen	Verbeteren van isolatie en installeren van warmte-terugwinning	Verbeteren van ketelbesturing				
Nieuwe methaanreactor Extra vergester en navergester						Doelstelling: Carbon Footprint reductie van 40% t.o.v. 1990
Verduurzamen Bemoedilborg en Nieuwenhuis RUG Verduurzaming gemeentelijk pand Coehoornsteeg	Verdere uitrol energiemanager- systeem					
	Verkenning mogelijkheden grasgas					
	WKO Forum	Warmtetrail Noordwest				
	Zonepark Wildjerspoor	Zonepark Westpoort				

BILAGE

GRONINGEN GEEFT **ENERGIE**